

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΚΡΗΤΙΚΑΣ ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΣ ΕΠΙΓΡΑΦΑΣ

Ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1942/44 (ἔξεδ. 1948) παράστ. σελ. 13 κῆξ. δημοσιεύονται ὑπὸ τοῦ κ. Β. Δ. Θεοφανείδου παλαιοχριστιανικαὶ τινες ἐπιγραφαὶ ἀποκείμεναι νῦν εἰς τὴν ἐν Καστελλίῳ Κισάμου Δημοσίαν Ἀρχαιολογικὴν Συλλογὴν, προερχόμεναι δὲ ἔξ αὐτῆς τῆς πολίχνης καὶ τῶν πλησιοχώρων μερῶν. Τὴν δημοσίευσιν συνοδεύουν φωτογραφικαὶ ἀπεικονίσεις, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατόν εἰς τινὰς περιπτώσεις νὰ ἐπιτευχθοῦν ἐν μέρει βελτίονες ἀναγνώσεις, αἱ ὁποῖαι παρατίθενται κατωτέρω. Μερικαὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ἔχουν δημοσιευθῆ ἤδη, ὡς ὁ ἐκδότης σημειώνει, ὑπὸ τῆς δίδος M. G u a r d u c c i, Inscr. Creticae, τ. II (1939), σ. 98 κῆξ.

1. Σελ. 14 ἀρ. 2, εἰκ. 21 καὶ 22. Ὁ ἐκδότης μεταγράφει οὕτω :

*Ἰησοῦ Χριστέ, μνήσθητι τῆς κοιμη-
θείσης] ὡσίης δούλης σου
Ὁ[λ]υμπιάδος πιστῆς
δο[ύ]λης εἰς τὸν ἄπαν-
τα βίον.*

προσθέτων ὅτι «ἡ δευτέρα λέξις τοῦ δευτέρου στίχου, δυσανάγνωστος οὔσα, ὡς ἐκ τῆς διχοτομήσεώς της ἐκ τοῦ ῥήγματος, ἀναγνωστέα ἢ *ω(δ)σίης ἢ ἴλε]ωσ τῆς*. Προτιμητέα μοὶ φαίνεται», συνεχίζει, «ἡ ἀνορθόγραφος πρώτη τῆς σολοϊκοῦ δευτέρας, ὡς συνεπεστέρα πρὸς τὸν συμπληρωτέον χῶρον καὶ πρὸς τὴν ὄλην σύνταξιν τοῦ κειμένου». Τὰ εἰς τὴν ἀρχὴν ὅμως τοῦ στίχου συμπληρούμενα γράμματα εἶναι πολλὰ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὑπάρχοντα χῶρον. Τὸ πρᾶγμα οἰκονομεῖται, ἂν μεταγράψωμεν :

*Ἰη(σοῦ) Χρ(ιστέ), μνήσθητι τῆς κοιμη
[σε]ως τῆς δούλης σου
Ὁ[λ]υμπιάδος κτλ.*

Πρὸβλ. π.χ. K a u f m a n n, Handbuch, der altchr. Epigr. σελ. 145 : *Θεὸς ὁ παντοκράτωρ - - - μνήσθητι τῆς κοιμήσεως καὶ ἀναπαύσεως τῆς δούλης σου Ζωνεήνης.*

2. Σελ. 15 ἀρ. 3 καὶ σελ. 49, εἰκ. 23 :

[καταλι]
 πῶν [τὸν μάταιον]
 βίον κ[αί] [ζητῶν]
 παρὰ Θ[εοῦ] παντοκρά[τ]
 τορος ἔ[λεος]
 Μη(ν)ι δ; 77 (;) ἐ[τῶν]
 Ἰν[δικιῶνος;]

Συμφωνότερα πρὸς τὸν χῶρον καὶ τὸ ἀκολουθούμενον πρότυπον, τὴν ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι ὑπ' ἀριθ. 5 ἐπιγραφὴν, θὰ ἦτο ἡ ἐξῆς μεταγραφὴ :

[— — — καταλι]
 πῶν [τὸν μάταιον]
 βίον κ[(αί) ζητῶν ἔλεος]
 παρὰ Θ[εοῦ] παντοκρά[τ] -
 τορος· ἔ[κοιμήθη δὲ]
 μη(ν)ι Νοεμ[βρίω—]
 Ἰν[δικιῶνος] —

Ἡ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου προτεινομένη μεταγραφὴ τῶν δύο τελευταίων στίχων δὲν ἱκανοποιεῖ. Συνήθως μετὰ τὴν συντομογραφίαν *μη(νός)* ἢ *μη(ν)ι* ἀκολουθεῖ τὸ ὄνομα ὀλογράφως ἢ σχεδὸν ὀλογράφως. Βλ. π.χ. τὴν εἰς τὴν ἰδίαν σελίδα ὑπ' ἀρ. 5 ἐπιγραφὴν καὶ τὰς ἐν *Corpus der griechisch-christlichen Inschriften von Hellas I*, 1941, ὑπ' ἀρ. 19, 31, 32, 34, 36, 41, 43-45 κλπ. Θὰ ἦτο κατὰ ταῦτα βεβαία ἡ ἀνωτέρω διδομένη ἀνάγνωσις *Νοεμ[βρίω]*, ἀλλ' ἐξασθενίζουσιν αὐτὴν τὰ ὑπὲρ τὰ γράμματα *Νο* ὑπάρχοντα συντομογραφικὰ σημεῖα. Καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ γράμμα *Ν* ἔχει ὀριζοντίαν γραμμὴν ἐνοῦσαν τὴν λοξὴν κεραίαν τοῦ πρὸς τὴν δευτέραν ὀρθίαν· ἀποτελεῖται δηλ. σύμπλεγμά τι. Ἡ πλουσία συλλογὴ τοῦ *M. A n i - Y o n a h*, *Abbreviations in Greek Inscriptions* (Ἱερουσαλήμ 1940) δὲν μὲ ἐβροήθησε σχετικῶς.

3. Αὐτόθι ἀρ. 5 εἰκ. 25=Inscr. Cret II, VIII ἀρ. 8 (σελ. 100) μετὰ λαμπρᾶς φωτογραφίας. Ἐν στ. 5/ ἡ Guarducci ἄφησεν ὡς ἔχει εἰς τὸν λίθον τὴν λέξιν *κατάλιπε*, γραφεῖσαν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἀμέσως προηγουμένην *κατάκιτε*, σύμφωνον δὲ πρὸς τὰς ἐν γένει γραμματικὰς γνώσεις τοῦ χαρακτοῦ (πρὸβλ. στ. 7). Ὁρθῶς ἐξ ἄλλου ὁ Θεοφρανείδης γράφει *κ(αί) ἡσύχιος* (στ. 2), *κ(αί)* (στ. 6), *παρὰ σέ* (στ. 7) ἀντὶ τῶν *παρὰ* Guard. ἀντιστοίχων *κῆσύχιος*, (*καί*), *παρὰ σ(ον)*. Ἐν στ. 4 ἡ Guard. τονίζει *ἰπιατρὸν* (οὔτω καὶ *παρὰ* *J. R o b e r t - I.*

Robert, REG 53, 1940, σ. 221, 119) συμφώνως πρὸς τὸ διδάγμα τοῦ Ἡρωδιανοῦ π. καθολ. προσφῆδας I 229, 11 Lentz.

4. Σελ. 16 ἀρ. 7 εἰκ. 26=Inscr. Cret. ἔ.ἀ. ἀρ. 12 (σελ. 101) μετὰ ἱχνογραφήματος. Ὁ Θεοφανεΐδης μεταγράφει :

κοσ] ὅς ιο.
 . . . θαι ὑπὲρ ε . . .

ἢ δὲ Guarducci δίδει μόνον τὸν δεύτερον στίχον οὕτω :

— —]θαι ὑπὲρ ε.[— —

Ἐποθέτω ὅτι δυνάμεθα νὰ ἀναγνώσωμεν :

)]I[
]MOCIΟΥ · [
 εὐχεσ]θαι ὑπὲρ ἐμ[οῦ

ἀναγνωρίζοντες εἰς τὸν τελευταῖον στίχον τὴν γνωστὴν φράσιν. Προβλ. π.χ. K a u f m a n n, ἔ.ἀ. σελ. 71 (εὐξήται ὑπὲρ ἡμοῦ), 122 (εὐχου ὑπὲρ ἡμῶν).

5. Σελ. 17 ἀρ. 9, εἰκ. 27: «Δέκα τρία τεμάχια (μεγάλα, μικρὰ καὶ ἐλάχιστα) ἐνεπιγράφου ἐπιτυμβίου πλικὸς - - - . Φέρει ἄνω καὶ κάτω τὸ σημεῖον τοῦ στραυροῦ* καὶ ἔχει τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

†
 σῆμα τόδ(ε;) ις ορα(ν;)
 (σ;)οφρόνω(;)ς ὦ φίλ(ε)
 Θε(ο)ῦ δωρησ(αι)
 ἔνδεκ . . .

Ἐκ τῶν μικροτέρων τεμαχίων :

ννι
 ὁ κο(ι;)ρης
 Βαρ]νάβαν πεν.— . .
 ωβεβανησ
 διερης ἐκ
 φας † »

Ἐκ τῆς παρατιθεμένης φωτογραφίας, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνονται ἕξ μόνον πρὸς ἄλληλα ἀρμόζοντα τεμάχια, εἶναι δυνατόν ν' ἀναγνωσθῇ τὸ πλεῖστον τοῦ κειμένου, τὸ ὅποῖον παρέχει τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα :

*) Συμβόλου γνωστοῦ ὡς crux monogrammatica. Ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία συνηγμένη παρέχεται νῦν ἐν Corpus der gr.—chr. Inschr σ. 12.

σῆμα τόδ' εἰσοράς πιυ | τόφρονος, ὦ φίλε, κούρης |
 Θεωδώρης, λυκάβαντι ἐν | ἐνδεκάτῳ βεβανίης |
 [4-5] ΔΙΕΡΗΣΕΚΑ | [6-7] φας †

Τὴν ἰδίαν ἀρχὴν σῆμα <τόδ' εἰ>σορά<α>ς ἐπιτύμβιον, ὡ παροδεῖτα εἶχε τὸ ἐκ Κυζίκου (;) ἐπίγραμμα CIG 3635 κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Boeckh, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε δεχθῆ ὁ Kaibel, Epigrammata Graeca ἀρ. 339, ἀλλ' ἡ ὁποία τώρα ἐνισχύεται ἐκ τοῦ παρόντος ἐπιγράμματος. Τὸ γράμμα Ε εἰς τὰς λέξεις εἰσοράς καὶ φίλε ἔχει ἰδιαιτέρον σχῆμα β, ὅπερ εἶναι γνωστὸν καὶ ἀπὸ ἄλλας ἐπιγραφὰς τῶν ἰδίων χρόνων. Πρὸβλ. χοῆσιν διπλοῦ σχήματος τοῦ Ε καὶ εἰς τὴν ἐν σελ. 15 ὑπ' ἀρ. 5 (ἀνωτέρω ἀρ. 3) ἐπιγραφὴν.—Πινυτόφρονος ἢ πυνυτόφρονος. Μᾶλλον ὅμως αἱ κάτωθι διακρινόμεναι κεραῖαι ἀποτελοῦν μέρος τοῦ ὕστερον προσιεθέντος Υ εἰς τὴν λέξιν κόρης, ὅπου ὁ χαρακτὴς ἔγραψε πρῶτον τὸν κοινὸν τύπον τῆς λέξεως, ἀκολοῦθως δὲ διώρθωσε κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ μέτρου. Τὸ ἐπίθετον πινυτόφρων εἰς γυναῖκα προσαπτόμενον, κατὰ γενεὴν καὶ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν τοῦ στίχου ἐν Ἀνθολ. Παλ. Γ' 8 (ἐκ Κυζίκου μετὰ τὰ μέσα τοῦ Β' π.Χ. αἰῶνος) καὶ παρὰ Kaibel ἔ.ἀ. ἀρ. 441, (Β' ἢ Γ' μ.Χ. αἰ., ἐκ Τραχωνίτιδος).

Εἰς τὸν ἐπόμενον στίχον δὲν γνωρίζω, ἂν πρέπη ν' ἀναγνωρίσωμεν τὸ ποιητικόν, πρὸς τὸ μέτρον καὶ εἰς ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα προσαρμολύμενον ἐπίθετον διερῆς ἢ νὰ χωρίσωμεν δ' ἰερῆς ἐκα[

6. Ἐν σελ. 30 δημοσιεύεται ὡς ἑξῆς ἐπιγραφὴ χριστιανικὴ εὐρεθεῖσα ἐν Πολυρροηνία :

†
 νθυ νου
 ν Μιχαή[λ]
 ι ιου τοῦ δ-
 ούλου σου

Εἰς τὴν εἰκ. 19 οὐδὲν διακρίνεται. Μετ' ἐπιφυλάξεως προτείνω τὴν ἀνάγνωσιν :

†
 βο]ύθυ YOY*
 Ν Μιχαη-
 λίου τοῦ δ-
 ούλου σου

The Institute for Advanced study
 Princeton, N. J.

Γ. Α. ΣΤΑΜΙΡΗΣ

*) ἢ: βο]ύθυ<σ>ο|υξ|ν;